

До спеціалізованої вченої ради
ДФ 35.725.098
Львівського державного
університету внутрішніх справ,
вул. Городоцька, 26, Львів

ВІДГУК
ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА –
кандидата юридичних наук, доцента
Плисюк Наталії Миколаївни на дисертацію
Мартьянова Сергія Сергійовича

на тему:

«КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА НАЙМАНСТВО»,

поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 081 Право

Актуальність теми дисертаційного дослідження Сергія Сергійовича Мартьянова підтверджується тим, що суспільна небезпека найманства проявляється насамперед у підриві принципів невтручання у внутрішні справи інших держав та відмови від війни як засобу вирішення спірних питань міжнародної політики, які є основою миру, мирного і взаємовигідного співробітництва України з іншими державами.

Актуальність теми дослідження С. С. Мартьянова посилюється тим, що найманство виявляється насамперед у порушенні загальних норми і принципів міжнародного права, а саме: суверенної рівності, політичної незалежності, територіальної цілісності держав і самовизначення народів. У багатьох державах найманство визнається злочином. Особливого значення набуває також протидія протиправним діям у цій сфері. Вказане обумовлює актуальність обраної теми дисертаційного дослідження Сергія Сергійовича Мартьянова.

Зв'язок з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана відповідно до Плану науково-дослідних робіт кафедри кримінального права і кримінології факультету № 1 Інституту з підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції Львівського державного університету внутрішніх справ та теми науково-дослідної роботи на 2021-2024 р.р.

«Протидія кримінальним правопорушенням, підслідним Національній поліції: правові, кримінологічні та криміналістичні аспекти» (номер державної реєстрації 0121U113930).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх новизна. Наукові положення, висновки і рекомендації, викладені в дисертації, мають достатній ступінь обґрунтованості та достовірності, що підтверджується кваліфікованим використанням теоретико-методологічного інструментарію, дослідженням значного масиву теоретичного матеріалу та матеріалів практики з питань кримінальної відповідальності за найманство.

Теоретико-методологічний інструментарій дисертаційного дослідження зумовлений метою та особливостями досліджуваного предмету. Аналіз змісту роботи, висновків, пропозицій та рекомендацій автора дозволяє переконатися у тому, що задекларовані методи дослідження, зокрема, діалектичний, історичний, аналізу та синтезу, моделювання, системно-структурний, формально-юридичний, порівняльно-правовий, соціологічний, статистичний, соціологічний та метод узагальнення були успішно використані і дозволили автору визначити особливості кримінальної відповідальності за найманство.

Предметом дослідження є кримінальна відповідальність за найманство, а об'єктом – суспільні відносини, що виникають у сфері кримінально-правової охорони міжнародного правопорядку в частині неможливості залучення осіб, які не мають юридичного зв'язку з державою, яка є учасником внутрішнього чи зовнішнього протистояння, до участі у збройному конфлікті. З метою всебічного розкриття предмету дослідження автором було проведено ґрунтовний аналіз наукових досліджень, законодавства та судової практики.

Загальний аналіз змісту дисертації дозволяє зазначити, що робота має системний, цілісний, самостійний характер та відзначається високим науковим рівнем. Серед інших робіт на схожу тематику, представлена на рецензування робота відрізняється комплексною спрямованістю на визначення особливостей кримінальної відповідальності за найманство, а також питань кваліфікації

найманства, що відрізняє її поміж інших робіт і надає особливої цінності та актуальності.

Дисертація С. С. Мартянова за своїм оформленням відповідає вимогам, встановленим для такого роду робіт. Структура дисертації визначена поставленими завданнями, об'єктом та предметом дослідження та складається з переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, кожен з яких складається з підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Такий підхід дозволив автору послідовно дослідити проблематику кримінальної відповідальності за найманство, деталізувати в належній мірі свої ідеї та розробити чіткі пропозиції.

Робота містить наукові положення, які мають важливе науково-теоретичне значення й практичне спрямування. Положення новизни, що виносяться на захист, підкріплені відповідними висновками в ході дослідження, а також належним чином обґрунтовані.

Ознайомлення з рецензованою роботою дає підстави зробити висновок, що ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, ступінь їх достовірності та наукової новизни в цілому відповідають вимогам, що ставляться до даного виду робіт.

Достовірність та наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертаційне дослідження є першим в Україні системним науковим дослідженням питань щодо кримінальної відповідальності за найманство.

За результатами проведеного аналізу, у дисертації С. С. Мартянова на підставі узагальнень існуючих у цій сфері досліджень, матеріалів судової та міжнародної практики здійснено власні напрацювання і на їх основі розроблені пропозиції та висновки, які обумовлюють наукову новизну одержаних в результаті дисертаційного дослідження результатів.

Науковою новизною характеризується визначення автором істотних ознак, які дають можливість розмежування іноземних добровольців, осіб, які перебувають у складі приватної військової компанії, партизанів та найманців (стор. 92-104).

Слушною є пропозиція дисертанта замінити в ч.1 ст.447 КК України термін «використання» на термін «залучення» (стор. 76-77), адже кожна особа має власну волю, не може виступати знаряддям для вчинення злочину іншою особою, повинна приймати особисто рішення і ніхто не повинен її використовувати як якусь річ. Тому вбачається, що термін «залучення» є більш вдалим.

Викликає зацікавленість проведене автором вивчення зарубіжного досвіду вирішення питань у частині досліджуваної проблематики дозволило встановити, що цілком важливим та корисним видається аналіз кримінального законодавства окремих зарубіжних держав, оскільки автор вдало висвітлює положення, які варто запозичити і в Україні. До прикладу, передбачення використання неповнолітніх як кваліфікуючу ознаку найманства. А також виділяються ознаки найманства, які не варто переймати у випадках, коли наше вітчизняне кримінальне законодавство є більш досконалим (стор. 31-47).

Надзвичайно важливими та слушними як для теорії кримінального права, так і для практики застосування норм КК України вбачаються проаналізовані в роботі типові правила кваліфікації проявів найманства – як щодо кваліфікації попередньої кримінально-протиправної діяльності, так і кримінальних правопорушень, вчинених у співучасті, при множинності кримінальних правопорушень, конкуренції кримінально-правових норм та кваліфікації діянь, вчинених за наявності обставин, що виключають його кримінальну протиправність (стор. 142-160).

Заслуговує на підтримку висновок автора про те, що стосовно злочинів найманства можуть бути застосовані обставини, що виключають кримінальну протиправність діяння, передбачені Розділом VIII Загальної частини КК України, передбачені у статтях 40 та 43 (стор. 168).

Наукову цінність має запропонована дисертантом у висновках авторська редакція статті 447 КК України (стор. 168-169).

У дисертаційному дослідженні міститься також низка інших положень, аналіз яких дозволяє дійти висновку про оригінальність характеру отриманих результатів.

Теоретичне та практичне значення одержаних результатів дисертаційного дослідження С. С. Мартянова полягає в тому, що висновки та пропозиції, зроблені в дисертації, можуть бути використані у правозастосовній діяльності судових органів для вирішення питань про кримінальну відповідальність за найманство, у науково-дослідній сфері як підґрунтя для подальших загальнотеоретичних наукових досліджень проблем кримінальної відповідальності за найманство, в навчальному процесі під час викладання навчальних дисциплін «Кримінальне право», «Теорія та практика кримінально-правової кваліфікації», «Міжнародне кримінальне право», у нормотворчому процесі для вдосконалення законодавства щодо найманства.

Повнота викладу положень дисертації в наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації. Ознайомлення з опублікованими працями за темою дисертації С. С. Мартянова, надає можливість зробити висновок, що основні результати дисертаційного дослідження викладено у чотирьох статтях, опублікованих у виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України категорії «Б», з наукового напрямку, за яким підготовлено дисертацію здобувача, та п'яти працях апробаційного характеру.

Оцінка змісту дисертації. Ознайомлення з текстом дисертаційного дослідження С. С. Мартянова дозволяє дійти висновку, що робота містить результати його особистих досліджень. Висновки, пропозиції та рекомендації, у тому числі й ті, що характеризують наукову новизну, одержані автором особисто. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело (список використаних джерел складає 327 найменувань), зважаючи на тему дослідження, варто відзначити опрацювання автором літератури, у тому числі, іноземною мовою, що, безумовно, обумовлено предметом дослідження, проте одночасно підкреслює й достовірність зроблених висновків.

Дисертаційне дослідження С. С. Мартянова містить посилання на згадані автором у тексті джерела інформації в разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; автором дотримано вимоги норм законодавства про

авторське право; надано повну й достовірну інформацію про результати наукової діяльності, а також використані методики дослідження.

У дисертаційному дослідженні не виявлено ознак академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації, фальсифікації та інших порушень, що могли б поставити під сумнів самостійний характер виконаного дослідження.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації. У цілому позитивно оцінюючи проведене автором дослідження, наукову новизну, обґрунтованість, а також практичну значущість результатів роботи, разом із зазначеними раніше позитивними моментами, необхідно звернути увагу на окремі положення дисертаційної роботи С. С. Мартянова, які носять дискусійний характер чи потребують додаткової аргументації.

1. У підрозділі 1.2. дисертації аналізуються міжнародно-правові стандарти та зарубіжний досвід регламентації кримінальної відповідальності за найманство. Задекларовано, що проаналізовано досвід зарубіжних держав, які є членами ЄС та окремих держав пострадянського простору. Цілком погоджуючись із підходом автора, що аналіз проблем кримінальної відповідальності за найманство буде невичерпним без дослідження та порівняльного аналізу законодавства зарубіжних держав. Це дасть змогу виокремити переваги та недоліки національних законотворчих традицій, а також запозичити позитивний правовий досвід та визначити шляхи удосконалення кримінального законодавства України. При цьому варто зазначити, що можливо і в інших не окреслених державах досвід боротьби із найманством є не менш цінним та заслуговує на увагу.

2. У диспозиції ч.1 ст.447 КК України законодавець не дає чіткого визначення поняття «найманство», перераховуючи лише суспільно небезпечні діяння, які охоплюють собою склад найманства і як зазначає дисертант на стор.67 роботи, вони є способами вчинення найманства. Самого поняття «найманство» автор не уточнює та не визначає, хоча цілком очікуваним було б почути авторське визначення поняття найманства.

3. Потребує уточнення думка автора про те, що психічне ставлення найманця до кримінально-протиправних наслідків, зазначених у ч.3 ст.447 КК

України, може характеризуватись умислом або необережністю (стор. 112). Вказується, що ставлення до наслідків характеризується умисною формою вини якщо дії злочинців були спрямовані на об'єкти соціальної інфраструктури (заклади охорони здоров'я, школи). При цьому виникає питання про те, якщо дії злочинців спрямовуються на інші місця, не соціальної сфери, але в яких є велике скупчення людей чи навіть незначна кількість людей, в таких випадках теж має місце умисна форма вини?

4. Дуже категоричним та дискусійним видається твердження автора про доцільність виключення із санкції до ч.3 ст.447 КК України довічного позбавлення волі (стор. 169), адже автор на сторінках 121-122 тексту дисертації підкреслює високу оцінку законодавця ступеня суспільної небезпеки посягання, яке розглядається, та те, що злочин, передбачений ч.ч.2, 3 ст.447 КК України є особливо тяжким. І тим паче такий злочин вчиняється особою, яка всупереч існуючим принципам і нормам національного і міжнародного права вчиняє вербування, фінансування, навчання, використання у збройному конфлікті найманців усвідомлює, що наслідком можуть стати дії, пов'язані із загибеллю людей, тобто розуміє можливість настання таких наслідків, оскільки жоден збройний конфлікт не відбувається без загибелі людей, хоча і вважається, що відношення суб'єкта до таких наслідків є необережним і таке діяння вважається вчиненням із подвійною формою вини. Але саме найманці стають сьогодні невід'ємним елементом і головною силою агресії, злочину, який карається у міжнародному праві та визнається злочином проти миру та безпеки людства в Україні. І сам дисертант відмічає в роботі, що такі злочинні прояви підривають умови реалізації конституційних прав і свобод людини. Тому, чому б не застосувати до такої особи покарання у вигляді довічного позбавлення волі. І даний вид покарання вказаний законодавцем у даній нормі як альтернативний.

Втім, висловлюючи наведені зауваження, слід зазначити, що вони не є суттєвими і переважно носять дискусійний характер або ж торкаються тих питань, які були не в повній мірі обґрунтованими чи аргументованими. І хоча вони слугують приводом для дискусії в ході публічного захисту дисертаційного

дослідження, проте не впливають на раніше висловлену загальну позитивну оцінку роботи.

Таким чином, за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною значущістю здобутих результатів, а також за змістом, кількістю, обсягом публікацій і повнотою опублікованих дисертантом матеріалів, наукова робота Мартянова Сергія Сергійовича на тему «Кримінальна відповідальність за найманство» відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261, а її автор Мартянов Сергій Сергійович, за результатами публічного захисту заслуговує на присудження йому наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент:

**кандидат юридичних наук, доцент
в.о. професора кафедри кримінального
права та процесу
Хмельницького університету
управління та права
імені Леоніда Юзькова**

Н. М. Плисюк

Мартянов Сергій Сергійович
М.П. [signature]
М.П. [signature]